

Janáčkovy nápěvky mluvy - zápisníky a prameny z let 1914 - 1915

Vypracovala: Linda Gürtelschmidtová

PŘEPIS ZÁPISNÍKU Č. 44

Janáčkův zápisník číslo 44 je kopií pořízenou Jiřím Dostálem, vypůjčenou z Hudební fakulty Janáčkovy akademie múzických umění Brno, jedná se o CD ROM ve velikosti 2560 x 1920, formát JPG. Zápisník obsahuje celkem 68 listů Janáčkovy rukopisu, pořízeného v letech 1914 - 1915.

Při přepisu jsem se snažila o naznačení prostorového uspořádání textu, bohužel respektování směru nožiček, a někdy i ponechání jednotlivých not, bez použití trámců, mi program Sibelius, ve kterém jsem notový materiál tvořila, pokaždé neumožnil. V konečné fázi byl rytmus zcela respektován. Janáčkovy texty jsem přepisovala v hranatých závorkách, na své případné komentáře jsem použila písmo kurzívu a případné otazníky, patří pak textu, který byl velmi nečitelný, a nebyla jsem si jím zcela jista. Tečky s otazníkem suplují nerozluštěné pasáže. Pomlky jsou v Janáčkově rukopise v některých případech zcela nerozluštitelné, jindy ne vždy zřetelné. Jejich hodnoty jsem většinou jen odhadovala. Při přepisu jsem případné gramatické chyby, jako malá a velká písmena či čárky v souvětí ponechala v původním znění, tedy bez oprav.

Mnohé zápisy jsou škrtnuty. Také opakování posuvek v textu není vždy jednoznačně jasné, zda není jejich platnost myšlena po celý řádek, nebo jen jednu notu či nejbližší skupinu not. Stejně tak je nejasný význam různých značek, z nichž některé jsem ani neopisovala. Samotný přepis nám dává mnohdy více možností chápání přepisu. Je možné, že jsem se v některých případech dopustila také chyb či omylů, ale všechny nejasné případy byly prokonzultovány se svým vedoucím práce.

Čím je zajímavý tento zápisník a co je jeho obsahem? Janáček si pořizoval zápisy z různých míst, většinou z České Republiky. Místa, která zde uvádí:

Hukvaldy (místo narození skladatele), Špilberk, Rudolfská ulice, Nádražní ulice, Zelný trh, Koliště, Jiskrova ulice, Eliščino náměstí, Jodokovo náměstí (dnešní Moravké), Lužánky, dále si zapisoval také z Prahy a zde to byla místa jako Františkovo nábřeží a Karlův most. Další místa zápisu pak byla opět v Brně – Zámečnická ulice, Řečkovice, Císařský lesík (název?), Žabovřesky. Dále to byly Moravské Bránice, Kohoutovické lesy, Jundrova ulice, Veverčí, Pisárky, Adamovské lesy, Botvaneč, Kobližná, Pustevny (27. 7. 1915). Zápisník končí zápisem z Kroměříže.

Janáček se věnoval převážně tématům z oblasti osob a zvířat. Osobami byly lidé především z jeho blízkého okolí – Mařa, děti. Popisuje zvuky ptáků – kosi, holubi, vrabci, pěnkavy, slavíci, stehlíci, kohouti, datli a nejčastěji se objevil Janáčkův pes – Čert.

Zvuky, jejichž notové zápisy jsou také velmi zajímavé, byly popsány jako vroucí voda na kamnech, skřípání parket, vrzající dveře, hořící dříví a další.

Strana 1 - 2

2. 8. 1915 Pod Hukvaldy

[Kuba má! Kuba] [kluk na ochočenou kosku]

5. 11. 1914

[tititi ti foťotí] [kos sirotek: se ulekl a uletěl]

6. 11. 1914

[No ----- ?] [Otázka: neznámo jaká děvčica 14 let]

Strana 3 - 4

[aby stěhovat] aby to bylo][architekt Hrdlička: vzpomíná těžce kdy se bude

7. 11. 1914

[Hej!] [Čert se hlásí, abychom ho pustili domů] ... *zápis je škrtnutý*

[Pod'ťe Pokorný] [Kulhavý: utekl ze...] ... *zde je dále text nečitelný*

[a já nejdu!] [stařík v dlouhém svrchníku širáku; ani se neobrátil a tak ...] *dále nečitelný text*

Strana 5 - 6

14. 11. 1914 nádraží, večer

[Pravda že to mám] [výrostek dvojsmyslně k ženské] ...*dále nečitelný text*

15. 11. 1914

[he - he - he - he - he] [smích ženský] ...*škrtnutý zápis*

17. 11. 1914

[Tak už pod!] [Mára k Čertovi: a Čert pak vstal z pelechu a šel na ranní procházku]

Strana 7 -8

19. 11. 1914 22 hodin večer

[ser-vus povídám] [voják zastavuje druhého statným slovem, když se hned ...] ...*nečitelný text*

21. 11. 1914 večer

[vylí - zat!] [Mařa k Čertovi: třikrát jsem ho tam poslala ...] ...*nečitelný text*

22. 11. 1914 večer

[no pod' sem pod'] [zahlásil? (*nečitelné*) jsem ticho a Čert ke mně přišel]

Strana 9 - 10

3. 12. 1914 k večeru, Špilberk

f

[kos: jak by kamenem i srp tak řinčil jeho hlas]

4. 12. 1914 Špilberk, mlha

pp

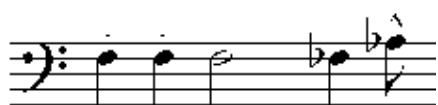
[tvá leta kosova: ze země vyletěl do výše asi 1 m a přeletěl dolů]

Strana 11 - 12

[ma – mič - ko už já i - du]

10. 12. 1914 Rudolfská ulice večer

[o - po - váž - li - vost][mladý muž: volný přísloví školácké? (*nečitelné*)
výslovnosti]

Strana 13 - 14

27. 12. 1914

[kví - í í í ý] [dvěře: já otvírám, kliku držím a zavírám]

[oe - i]

[já už du!] [žena ze světnice k Máři (v kuchyni je)]

mf

[kova kovovovo] [druhé dveře, (*dále nečitelný text*)]

Strana 15 - 16

mf

[vrr - vrr] [jak vrže moje židle]

[kr - rrrrrrrrrr krrrrr] [lenošně samy se zavírají dveře]

[oia - fiu] [zavýskly si dveře; tytéž snad klika jejich]

[praskají a vydychují parkéty]

Strana 17 - 18

mf

p l [pata dupe(p), celá šlapka (l) po koberci]

23. 12. 1914

[dobře ti]

23. 12. 1914 Nádražní ulice večer, žena v krámku

[vem si na sebe kožuch]

Strana 19 - 20

22. 12. 1914 večer

[kí - vrrr....] [mrzutě skřípou dvěře]

23. 12. 1914 Zelný trh

[a von mě psal] [mladá žena, ufnukaná řeč]

Strana 21 -22

[a ho - lu -bům kus vá -noč -ky] [Mařa]

[a vrabcům]

25. 12. 1914

pp

[voda vypařující se sípí v těchto nečistých tónech na kamnech v bytu]

Strana 23 - 24

25. 12. 1914

[ka – dy – ma pu – dem?] [otec povídal, vyložil dozorce na křižovatce
v Rudolfské; já: I koho hledáte?]

mf

[Slovenka na Špilberku rozhlíží se s úsměvem]

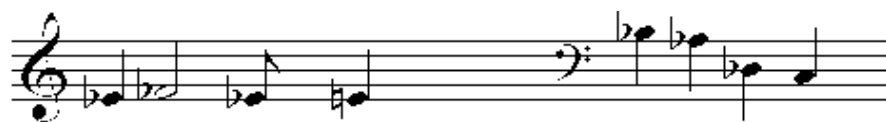
[mu – že] [ona dále: vytratil sa mi, půjdu hore šak sa sejdem]

[počkejte na nás] [dvě děvčata volají za vojákem]

Strana 25 - 26

28. 12. 1914

[dvěře: vrzají líně]

28. 12. 1914, kino, u nádraží, portýr

mf

[právě začátek představení]

Strana 27 – 28 - zápisy na těchto stranách uprostřed přeškrtnuty

2. 1. 1915

[čert: ví - í] 3x

Z rozmluvy Čerta s Mařou:

[m -----]

[Máři: co si povídali]

Strana 29 – 30 – opět zápisy přeškrtnuty

Čert: [m ---]

[no chce jít sem!] [Mařa: to je někého prošení!]

[Žena: běž za Marynou!]; [Čert šel]

Strana 31 - 32

[í----- u] [dříví (hořící) vydýchá v ohni]

2. 1. 1915 večer

[Mářa: tak ne!] ...zápis na straně 32 škrtnutý

[Čert: he ho ui]

[Mařa: já ti dám!]

Strana 33 - 34

[Mařa: mám ti dát chleba?]
škrtnutý

[Mařa: na!][slabě; pes se utišil] ...zápis

[Mařa: to bylo dobrý vid'!] [Čert měl hlad!] ...zápis škrtnutý

3. 1. 1915, u Špilberku

[Sedlák: kameni nalámat]

[dotáhnout]

Strana 35 - 36

5. 1. 1915

[Fňuká Čert, když cítí krev holubí]

[mmmmm]

12. 1. 1915, Koliště, děcko as 9 let

[máte sebou peníze?]

Strana 37 - 38

15. 1. 1915

[Čert dorážel na Mářu; ta mu porozumněla, že chce jít do pokoje a dává mu svolení: a Čert přišel hned k nám]

[hau i i]

[jdi jdi do pokoje!]

Strana 39 - 40

16. 1. 1915 večer 6 hodin, Rudolfská ul.

[Paní: už je po ní] [tiše, k sobě] [tupě ... (*nečitelný text*) ... na zem láhev tvaru francovky, ... (*nečitelný text*) ... hned skrz obal papírový vytékala]

mf

[tak běž!] [variant k děvčeti][Maryna k Čertovi a čert vběhl do světnice]

Strana 41 - 42

21. 1. 1915 večer

mf

[já ti nerozumím] [Mařa k Čertovi]

[Čert: hau hau hau]

[Skončilo „dorozumívání“ procházkou večerní zahradou]

18. 2. 1915 Jiskrova ulice, 17. 30 hodin

[ale kde!] [výraz strojeného citu; jakási městská šla zavěšena za smutného
(? nečitelné) vojáka]

Strana 43 - 46

25. 2. 1915

[já to neudělám] [voják felák, zavěšen do dámy, hlas falzetový, dvakrát zcela stejně]

5. 3. 1915 „vědomí“ (? zřejmě nějaký název)

mf

[tím sem přišla laciněji]

[má úcta pane řediteli]

[tím sem přišla laciněji] [známá paní mluví s druhou u paláce Kounicova; potám je, pozdravím, ona děkuje] [přerýváje a stejně zase navazuje svou rozmluvu]

18. 3. 1915, Jikrova ulice

[půjde s tebó] [žena k rekrutovi]

Strana 47 – 48

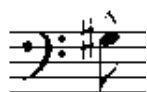
24. 3. 1915, Eliščino nám.

[ti ti - ěo] [pěnkava] ...v zápisu u posledních not šestnáctinových jako druhý hlas osminové e? není zcela čitelné

25. 3. 1915 ráno 8 hod.

mf

[Čert: hau! Za dveřmi venku] [žena: no počkej!; v kuchyni a nejde otevřít]
...celá strana zápisu škrtnutá

[Čert: hau!; netrpělivě]

Strana 49 - 50

25. 3. 1915, večer půl šesté, Jodokovo náměstí (dnešní Moravské); mě zvoní do ucha???(nečitelný text)

[já dyš sem šla][dáma překřikuje kolem jedoucí elektrika nepřekřičela]

26. 3. 1915, 5 hodin

[Čert: hou hau he] [na moje zvonění se hlásí intervalem jasným tak poprvé]

Strana 51 – 52

27. 3. 1915, Lužánky, 10 hodin

[tititiťo - řa - řo] [pěnkava: druhý motiv prodluřuje trylkem; plny

Lužánky jejich zpěvu; jedna ukonřila prvním motivem - a hned na to asi za dvě řestnáctinové pomlky, začala celou themu? (*neřitelné*) znovu. Dvakrát se tak opakovalo.

Strana 53 - 54

27. 3. 1915 měla takové řísloví? (*neřitelný text*)

[kařdý jim to může říct] [Mářa vykládá zelinářce, knedlíky voják ...? (*neřitelný text*)]

[eřře není oblíknuta]

[děvřátko malé as 3 – 4 let jde okolo barviče¹ – vystavené dekoltu dámy]

¹ Barvič – knihkupectví. Zmiřuje se o něm Vladimír Helfert v Hudebních rozřledech IV., leták říslo 4 – 8 z roku 1928. Nakupoval zde knihy pro svá studia. V roce 1904 si zde zakoupil Riemannovu Musikalische Dynamik und Agogik.

Strana 57 – 58

28. 3. 1915

[Druhé pokolení: už ráno před sedmou si udupávala tak jak zelí se tlačí hnízdo zrovna nad rodným svým hnízdem; asi před měsícem si našla „kde se vzal tu se vzal“ naše kosačka – sirotek mládence: pěkně černého se žlutým zobáčkem, ona trošku nahnědlá]

[Máři: na komíně, tak jak by seděli se radili]

Strana 59 - 60

[Maři: každej co donese, ušlape]

28. 3. 1915

[ojí] [stehlík můj vždycky tak volá]

[řou ----] [druhý motiv pěnkavy]

1. 4. 1915 odpoledne 5 hodin, slunečno

[pěnkava z Koliště]

Strana 61 - 62

3. 4. 1915 ráno o půl desáté

[tí - řo....] [pěnkava z Prahy, Františkovo nábřeží]

5. 4. 1915 ráno půl desáté

[mařko skoč tam mu ten maňásek] [děvče služebná (? nečitelný text) na Karlově mostě: dole plula lodička klukem veslovaná]

[hra zlatou veselku]

Strana 63 - 64

7. 4. 1915

[pěnkava ... Frant. památník; na akátu pobřežním seděla zadívaná]

mf

[jak to?] [dáma hovoří, intonováno jemně jako dech]

[středa, odjíždím z Prahy, aniž bych byl s jediným hudebníkem mluvil]

Strana 65 - 66

8. 4. 1915 Brno

[kosačka pro zimu ustála ve tvorbě hnízda. Od velkonočního pondělka pracuje na něm bez ustání. Pod ní usadili se vrabci.]

[2 a půl sekundy trvající zpěv; pěnkava u mne v zahradě] ...škrtnutý zápis

[a zase: tento byl nejjasnější, vyzpíván za 2 a půl vteřiny]

tam]

[přerýtý její motiv;(nečitelný text) stále a stále

Strana 67 - 68

8. 4. 1914 Špilberk, 5 hodin odpoledne

[kos: odioty] [a zarazil se když

jsem šel mimo a začal zase potom]

9. 4. 1915 Špilberk

[pěnkava: prrrr; asi samička]

12. 4. 1915 Zámečnická ul., 11. 30 hodin

mf

silněji

[já nekde skočím do vody] [služka ustaraná k družce]

Strana 69 -70

12. 4. 1915 Špilberk, 6 hod večer

[pipi pipin] [přítulná samička pěnkava]

13. 4. 1915

[kosačka už sedí ani nedutá, zobáček vzhůru. Kosák obíhá po zahradě blízké]

13. 4. 1915

[Máňa: jsou jim takový mouchy – duté vajíčko
snesla]

14. 4. 1915 Koliště k 5 hodině

[tiťo - tiťoto] [pěnkava přeryla svou píseň]

Strana 71 - 72

[konec který po druhé připojím]

15. 4. 1915 [ráno snesla kosačka třetí zelenavé vajíčko. Nesedí na nich stále.]

16. 4. 1915 Špilberk 5 hodin [ptáček, jenž opakuje svoje motivy slunko.....,]

[ti ʃo ʃo ʃo]
[ʃoti]

[titiʃoʃo ʃo]

Strana 73 – 74

17. 4. 1915 [kosačka vysedává vajíčka]

18. 4. 1915, 6 hodin

[titi ʃo ti] [pěnkava: u lesíka nad Řečkovicemi 2 a půl sekundy
stejně dlouze]

19. 4. 1915, 5 hodin

[pěnkava u císař. lesíka]

Strana 75 - 76

23. 4. 1915 Lužánky

[Obrázek: dítě ve vozíku; v každé ručičce žluté kvítko. Podle obou stran jdou malé sestřičky.]

[služka: halí přivoněj a řekni pšik!] [děcko v kolíbce stáhlo ručky s kvítkem v očekávání a pči pčik blaženě se usmálo (to je milá reakce)]

24. 4. 1915 7 hodin večer

[motiv kosa jak na ořechu vyzpívává svoji kosačce ; nepozdvižně se dívá směrem k ní]

Strana 77 - 78

[to ach není! Kosák s kosačkou na pokraji hnízda – beze slov! Vylíhly se mlád'ata včera 29. dubna odpoledne]

1. 5. 1915 4 a třičtvrtě [bez ...*nečitelný text* ... mladých je krmí]

Obrázek: *mf*

[titititi] [slabounce] [on: v zobáku potravu; ona u hnízda odlétla na to ... a on do hnízda šel krmit]

Strana 79 – 80 - celé dvě strany v zápisníku chybí!

Strana 81 - 82

25. 4. 1915 Žabovřesky, neděle 4 hodiny odpoledne

mf

[oni se mu smáli] [žena vykládá druhé]

[ptáček jenž motiv opakuje]

[titi titititi]

[foi ...]

[foi]

Strana 83 – 84 – celé dvě strany v zápisníku chybí!

Strana 85 - 86

2. 5. 1915 [na cestě k lesu ku Moravským Bránicím]

p

[divoký holub: kovovovo]

4. 5. 1915 Špilberk

[onen známý ptáček: pípípí]

6. 5. 1915 ráno 7 hodin v Lužánkách

[kos: domlouvá se s kosačkou aby z hnízda šla, že on nese potravu]

5. 5. 1915 ráno

[v Lužánkách je tentýž ptáček, jeho naříkavý motiv:

[báječně dovedně zpívá ten motiv]

Strana 87 - 88

6. 5. 1915 poledne

[Tři kosáčci mladí spí na znak a dýchají až se jim bříska zdvíhají; trošku opeření]

8. 5. 1915 poledne

[obrázek: cc cccc] [malí kosáčky se již hlásí, když je komu ... A zdvíhají hlavy ze zobáky!]

mf

[ťoťoti řoti] [starý kosák zpívá na blízku; stará odlítla. Mladí ztichli:]

f

[starý: řo řo ti to] [blízko]

Strana 89 - 90

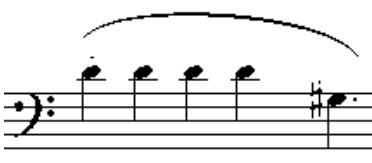

[starý odlétl. Stará přilítla a zase ona krmí:

[mláďata: ccc] [když starý zpíval mláďata ještě se nehnula ani nevy?...(nečitelný text)]

[Starý: ki ku] [z dálky]

10. 5. 1915 [slabý hlas :

[slavík: před maló chvíló] ...*následující text je nečitelný*

Strana 91 – 92

mf

12. 5. 1915 [nový zvuk mláděte kosa:

[řovovovořo][když odlítla kosačka
z hnízda]

[jiný zvuk: ti ti řo]

13. 5. 1915

[co už umí kosáčci - drbe se už zobákem po bříšku, zatřepal křídla a šlape po těch druhých: to bude on; starý jim prozpěvuje; nepozoroval jsem, že by mladí si toho všímali dosud.]

Strana 93 - 94

[Starý: mladí:

v hnízdě] tvi tivitvi todi tooo] [hemží se

[mládě čistý tón: tidi] [třepe se pu, hlavu nad hnízdem: zase zapadlo!]

[mládě: tovo] [zobají se, strkají]

[starý: fofo] [polekaný, ostražitý ... (*dále nečitelný text*)]

Strana 95 - 96

[starý? A přilítl a krmí.]

13. 5. 1915, Kohoutovické lesy

[datel: du - tri di di]

14. 5. 1915

[ťoťo ťoťo] [kosí mlád'ata se hašteří]

[Mládě: tip] [krmí je stará; nejsilnější mládě již z hnízda ven!]

Strana 97 - 98

17. 5. 1915

[Zůstalo ptáče na 2 metry, otáčí po mne hlavu.]

[leká se: titititi; dostává onen lahodný tón]

Strana 99 - 102

[A ta radost jak se načváchali ve vodě v misce! (to cizí velké mládě)]

[Starý výstražně volá:

top top]

[A to naše! Žluté otvírá zobáček, ale už trošku vylétá a capká utěšeně. Nebojí se mne když sedím. Běží ke mne. Vylítlo do výše dvou cihl (ležato)]

[Ty druhé sedí opeřené na kraji hnízda. Zádumčivě se dívá do světa. Jak by přemítalo mám nemám do něho! A skočilo! Když jsem je vzal do ruky, nebálo se. Otvíralo jen zobáček, chtělo jíst. Po druhé, když jsem je vzal (hned nato za chvíličku) již křičelo, odskakovalo, na konec rozčepejřilo křídla a zobáček otevřelo! Třetí už se těž dere na pokraj hnízda!]

Strana 103 - 104

[Stará ho volá z hnízda:]

mf

[kovovi]

[třetí z hnízda ven!]

[mládě třetí: bálo se]

[Když utíkalo naráželo do zd. výstupku. Poslední, nejslabší klopytá při běhu.]

14. 5. 1915 před jarem

[Opuštěné hnízdo.]

Strana 106 – 107 – v zápisníku dvoustrana chybí

Strana 107 - 108

6 hod:

[první mládě vylítlo již na čtyři cihly (ležící):

ťododo; rozmlouvají spolu]

[A to poslední samotář; první dvě družně u sebe sedí v zahradě; volají se a vítají:

ťo

ťoti; skáčou na 4 cihly vysoko]

Strana 109 - 110

[večer k půl osmé: nepokojní, vylétají, i to nejmenší!]

[Máři: nedali nic pane!][o kosačce že nedala cizímu mláděti]

[tipyťopo] [malé plaší se; nejsilnější † ráno druhého dne co vylítl]

Strana 111 - 112

17. 5. 1915

[baba stará která hubačí když jí měl přejet kluk na kole]

mf

[pořád s tem dělá ...(nečitelný text)]

18. 5. 1915

[mládě vylítlo do výše postupně na 11 cihel a odtud na 12 m délky]

19. 5. 1915

[se zatoulalo docela; (den předtím spadlo do sklepa)]

21. 5. 1915

[přišlo zas]

Strana 113 - 114

[stará jen svým dává]

16. 5. 1915

[† druhý ráno, ten silnější]

Tremolo

[kooooo -----] [žabák v louži u Jundrova 5 a $\frac{3}{4}$ hod]

[mládě poprvé zoblo mravence]

[tim řa řu] [mne uvidělo]

Strana 115 - 116

22. 5. 1915

[stroj syčel právě]

[i kajou] [děcko (stříkajou)]

[teta: ete ašina] [jede mašina; 2 1/2 roku staré, pozdě začal mluvit]

[onem (honem)]

Strana 117 - 118

20. 5. 1915

[oio] [onen ptáček stejných opak. motivů (spíše o něco než ve 2 s)]

23. 5. 1915 Veveří

[počkej ty fakane] [kluk asi 3 letý křičí do dálky ...*(nečitelný text)*]

Strana 119 - 120

3

[měl sem] [hospodář takový starší pěkný]

23. 5. 1915 Veveří

[koně toho dne; pěnkavka ještě u císař. lesu zpívá]

27. 5. 1915 na Jiskrově

[musim stávat brzy každý den sem o pěti vzhůru] [žena stará: vyčítavě]

Strana 121 - 122

29. 5. 1915

mf

[pani: ona mu dělá pomyšlení]

[a tak co?] [si vykládá]

3. 6. 1915 Pisárky, 5 ½ odpoledne

[kohout ze sousedství]

[tai tae]

[koooooooooooo] [divoký holub]

Strana 123 - 124

4. 6. 1915 za technikou (Veverí), slovenský lid

[žena: chudobným ľudom]

4. 6. 1915 Lužánky

[e e] [dítě s cumílkem v kolíbce: dívá se upřeně na láhev s mlíkem, kterou drží jeho matka. Celé se zdvyhá. Toť vše co promluvilo!]

Strana 125 -126

8. 6. 1915 Špilberk 6 hod

[tady uděláme Miládko hači] [služka volá do dálky 20 m; v 5 s vymluveno]

9. 6. 1915

[kovik!] [kovik] [mladý zbylý kosáček žrout; má ocas vyrostlý a ještě se dává krmit!]

Strana 127 – 128

11. 6. 1915 Špilberk 6 hodin

mf

tišeji

[dobrý večer přeju - dobrý večer] [kanovník s nehybným krkem; kýval kloboukem v ruce; 8s]

[kos: tuilili kotoik; se ohlašuje, že něco nese, aby z hnízda odlétli]

19. 6. 1915

[kos: ʔo ʔo ʔo -----; výstražné zvuky]

Strana 133 - 134

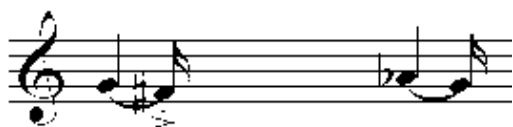
22. 6. 1915 ráno

f

[přijď brzy! ; stehlíček za Márou]

11. 7. 1915 lesy Adamovské

[která

která] [srnec statný byl mnou překvapen]

Strana 135 - 136

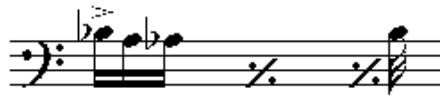
17. 7. 1915 Botvaneč, půl 12

[tam dělá otroka na vojně][žena přehazuje sežité obilí (z války)]

18. 7. 1915 Kobližná na hrázi

[koroptev vyplašena vyletěla a na 20 m zase zapadla]; *škrtnutý zápis*

[prrr - pr]

Strana 137 - 138

[pane - poďte si sednout k nám] [... z dálky 15 m, volala
...(nečitelný text)]

26. 7. 1915

[do kočára nic – já: kde máš psíka]

[Pan Ludvík Čermák, farář]; *následující text obsahuje Janáčkovy výpočty, bližší informace v zápisníku na straně 138.*

Strana 139 – 140

27. 7. 1915 Pustevny

[hned kúsek] [mladý valach]

mf

[žena: já sem odchodila (vyprovodila jinou ženu)]

[jiiiii -----] [dva dravci ptáci (cesta k Martiňákovi)]

31. 7. 1915 Pustevny

[mařa: do lesa; se sekyrkou tichým starým hlasem)]; *následuje nečitelný text v dolní části strany 140.*

30. 5. 1915

[Koleg: Kapitula u sv. Mořice Kroměříž]; *Janáček uvádí na těchto posledních stranách zápisníku drobné poznámky. Například zde zmiňuje informace o Smetanových rondoch z Prodané nevěsty. Text je ale nesouvislý a zcela nejasný.*

Jako další z vybraných kapitol magisterské diplomové práce uvádím kapitolu, která se zabývá problematikou nápěvků mluvy, z pohledu Milana Kundery, který je velkým milovníkem skladatele. Jeho pojednání je významným posunem v interpretaci.

Ve svazku *Můj Janáček* jsou shromážděny tři texty Milana Kundery, které vznikly ve Francii mezi lety 1991 a 2004. Kniha vyšla v brněnském nakladatelství Atlantis. V této publikaci formuluje Kundera základní otázku: Je Janáček „jen zajímavým skladatelem jakéhosi exotického koutu Evropy, anebo jedním z tvůrců moderní světové hudby"? Tato otázka podle Kundery provází Janáčkovu dílo jako jeho úděl a prosvítá za všemi texty: v prvním z nich, *Hledání přítomného času*, je Janáčková opera srovnávána s úsilím Flauberta a Hemingwaye uchopit „prózu života" a její „přítomný čas"; v druhém, *Liška Bystrouška*, drásavá idyla, je Janáček řazen k velkým osamělým antiromantikům Střední Evropy; v posledním, *Nepravděpodobný osud* (rozhovor s Tomášem Sedláčkem), je Janáčkův osud konfrontován s největšími skladateli moderní hudby, od Schönberga ke Stravinskému.

Dle autora studie mluvené řeči osvětlují dvě základní stránky Janáčkovy hudby. „*Osvětlují její melodickou originalitu: ke konci romantismu melodická zásoba evropské hudby se zdá být vyčerpána (počet možných permutací sedmi či dvanácti tónů je aritmeticky omezen); důvěrná znalost intonací, které nepocházejí z hudby, ale z objektivního světa hlasitých promluv, dovoluje Janáčkovu objevit novou melodickou inspiraci, nový pramen melodické představitivosti; jeho melodie (možná že je posledním velkým melodikem*

hudebních dějin) mají v důsledku toho velmi zvláštní ráz a každý v nich okamžitě pozná Janáčka, neboť: a) v protikladu k Stravinského heslu – „buďte hospodární v užívání intervalů, zacházejte s nimi jako s dolary“ – jeho melodie obsahují mnoho intervalů nezvykle velkých, až dosud nemyslitelných v „krásné“ melodii; b) ty melodie jsou velmi stručné, zhuštěné, je téměř nemožné je rozvinout, prodloužit, zpracovat až dosud běžnými způsoby, které by je totiž rázem učinily falešnými, umělými, „lživými“; jinak řečeno, jsou zpracovány po janáčkovsku: buď prostě opakovány (umíněně opakovány), nebo rozvedeny na způsob řeči; například postupně zintenzivňovány. (jako když někdo naléhá, prosí atd.) Za druhé Osvětlují její psychologickou orientaci: co zajímá Janáčka především na jeho výzkumech mluvené řeči, není specifický rytmus jazyka, jeho prosodie (v jeho operách neexistuje recitativ), ale vliv, jaký má na mluvenou intonaci psychologický stav toho, kdo mluví; Janáček se snaží pochopit sémantiku melodií (jeví se takto jako antipod Stravinského, který odmítal přiznat hudbě jakoukoli schopnost výrazu; pro Janáčka je tón, který je výrazem, který je emocí, má právo na existenci); zkoumaje takto vztah mezi intonací a emocí, Janáček získal jakožto hudebník zcela jedinečnou psychologickou znalost; jeho psychologická posedlost (připomeňme, že Adorno mluvil o „antipsychologické posedlosti“ Stravinského) poznamenala celé jeho dílo; proto se tolik věnoval opeře: schopnost definovat hudebně emoce se tu mohla uskutečnit a ověřit jako nikde jinde (KUNDERA, M., 2004, s. 24-26). Jakési hledání melodické pravdy ztraceného okamžiku autora zajímá nejvíce. Kundera pod vlivem studií francouzské literatury upozornil na nápěvky mluvy jako na rituály všedního dne, každodennosti a přítomnosti. Touto aktivitou skladatel bojuje obrazně řečeno za každý den své existence. Až názor jednoho z největších spisovatelů naší epochy, který je paradoxně rodově spjat s Janáčkem, korigoval dosavadní idealizující pohled na nápěvky a posunul je do roviny každodenních rituálů, u nichž jde více než o obsahové sdělení o to, že jsou konány na relativně stále stejných místech. Mnoho nového se tedy nedovídáme, ale více jsou nápěvky svědectvím o autorovi, o stavu jeho mysli a o jeho zacházení s těmito entitami. Takto paradoxně změnil Milan Kundera nazírání na nápěvky a uzavřel tak – řečeno obrazně - dosavadní obrozenecký pohled na Janáčka jako na jakéhosi vědeckého kodifikátora mluveného jazyka. Janáček se těmito rituály všedního dne snaží udržet realitu své existence, svého okolí, ale

jistě považuje mnohé nové okolnosti těchto rituálů za nová zjištění a takto je i registruje.

Co je to rozhovor ve skutečnosti, v konkrétnosti přítomného času? Snaha o postihnout strukturu skutečné konverzace, na jejímž základě lze pochopit formu, lze nejlépe vystihnout jeho srovnáním se strukturou divadelního dialogu: a) *na divadle*: dramatický příběh se realizuje v dialogu a dialogem; dialog je proto soustředěn cele k jednání, k jeho smyslu, k jeho obsahu; *ve skutečnosti*: dialog je obklopen každodenností, která ho přerušuje, zpomaluje, odvádí jeho vývoj, svádí ho z cesty, dělá ho asystematickým a alogickým; b) *na divadle*: dialog musí dát divákovi nejsrozumitelnější, nejjasnější představu o dramatickém konfliktu postav; *ve skutečnosti*: postavy, které spolu hovoří, se znají navzájem a znají tak i téma rozhovoru; proto pro jinou osobu jejich dialog není nikdy cele srozumitelný; zůstává záhadný: tenká hladina řečeného nad nesmírností neřečeného; c) *na divadle*: omezený čas představení vyžaduje maximální ekonomii slov; *ve skutečnosti*: postavy se vrací k tématu již probranému, opakují se, upřesňují, co právě řekly, atd.; ta opakování a neobratnosti prozrazují, jaké jsou jejich utkvělé myšlenky, a dávají konverzaci specifickou melodii. Hledání melodické pravdy jedné chvíle, snaha překvapit a zachytit prchající pravdu, touha proniknout do tajemství bezprostřední skutečnosti, která bez přestání opouští naše životy a stává se tím nejneznámějším, co je na světě. To je dle Kundery ontologický smysl studia mluvené řeči a možná ontologický smysl vši Janáčkovy hudby (KUNDERA, M., 2004, s. 26 – 27, 30).

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

1. Prameny

Nevydané

Janáčkův zápisník č. 44, Hudební fakulta JAMU Brno, foto Jiří Dostál. 68 listů.

2. Literatura

Lexika

Československý hudební slovník osob a institucí, svazek I., Státní hudební nakladatelské vydavatelství, Praha 1963.

Die Musik in Geschichte und Gegenwart: allgemeine Enzyklopädie der Musik. 21 Bände in zwei Teilen. Ludwig Finscher (ed). 2. rozš. vyd. Kassel: Bärenreiter Editio Supraphon, 1994–1998.

Slovník české hudební kultury Praha 1997. Petr Macek (ed). 1. vyd. Praha: Supraphon, 1997. ISBN 80-7058-462-9.

The new grove. Dictionary of Music and Musicians. Second edition. Oxford University Press. 2001.

Tyrrell John – Nigel Simeone – Němcová Alena: *Janáček's Works*. A catalogue of the music and writings of Leoš Janáček. Oxford University Press, 1997.

3. Ostatní

Berg, J.: *K Janáčkovu skladebnému projevu*. Zprávy Společnosti Leoše Janáčka, r. 6, Brno 1948.

Blažek, Z.: *Leoš Janáček. Hudebně teoretické dílo 2*. Supraphon, Praha 1974.

Blažek, Z.: *Leoš Janáček. Hudebně teoretické dílo, 1*. Supraphon, Praha 1968.

Brod, M.: *Leoš Janáček. Život a dílo*. HMUB, Praha 1924; německy L. J. Leben und Werk, Wiener Philharmonischen Verlag, Wien 1925.

Černohorská M.: *Nápěvková teorie Leoše Janáčka*. In: *Časopis Moravského muzea*. Brno 1958.

Firkušný, L.: *Leoš Janáček kritikem brněnské opery*. Brno 1935.

Helfert, V.: *Leoš Janáček*. Brno 1939.

Helfert, V.: *Leoš Janáček: Obraz životního a uměleckého boje*. O. Pazdírek, Brno, 1939.

Helfert, V.: *O Janáčkově. Soubor statí a článků*. Praha, HMUB 1949.

Janáček, L.: *Fejetony z Lidových novin*. Se studii Jana Racka, Arna Nováka, Vladimíra Helferta a Leoše Firkušného. Krajské nakladatelství, Brno, 1958.

Janáček, L.: *Thema noc variazioni. Korespondence s manželkou Zdeňkou a dcerou Olgou*. Editio Bärenreiter, Praha, 2007.

Janáček, Leoš: *Hudebně teoretické dílo 1. Spisy, studie a dokumenty*. Editio Supraphon, Praha – Bratislava, 1968.

Janáček, Leoš: *Literární dílo (1875 – 1928). Fejetony, studie, kritiky, recenze, glosy, přednášky, proslovy, sylaby a skici*. Řada I, svazek 1 – 1. Editio Janáček, Brno 2003.

Janáček, Leoš: *Teoretické dílo (1877 – 1927). Články, studie, přednášky, koncepty, zlomky, skici, svědectví*. Řada I, svazek 2- 2. Editio Janáček, Brno 2007 – 2008.

Janáček, Leoš: *Folkloristické dílo (1886 – 1927). Řada I, svazek 3 – 1*. Brno 2009.

Janáčkovy nápěvky mluvy. Imprese – stereotypy – výsledky analýz? Prolegomena před vydáním úplného souboru Janáčkových nápěvků z let 1897 – 1928. In: *Hudební věda*, ročník XXXVII, 2000, č. 1 – 2. S. 140 – 156.

Kaprál, V.: *Janáčkův poměr k opeře*. Helfertovy hudební rozhledy, r. 1, č. 3-4.

Kundera, Milan: *Můj Janáček*. Nakladatelství Atlantis, Brno, 2004.

Nejedlý, Z.: *Česká moderní zpěvohra po Smetanovi*. J. Otto, Praha, 1911.

- Památce Leoše Janáčka*. In: Hudební rozhledy IV., č. 4 – 8, Brno 1928.
- Příbáňová, S.: *Svět Janáčkových oper*. Moravské zemské muzeum, Brno 1998.
- Racek, J.: *Leoš Janáček: Člověk a umělec*. Krajské nakladatelství, Brno, 1963.
- Racek, Jan: *Leoš Janáček. Člověk a umělec*. Krajské nakladatelství, Brno, 1963.
- Štědroň, Bohumír: *Janáček ve vzpomínkách a dopisech*. Praha 1946.
- Štědroň, M.: *Leoš Janáček a hudba 20. století. Paralely, sondy, dokumenty*. Nadace Universita Masarykiana, Brno 1998.
- Štědroň, M.: *Základy polymelodicky: 12 analýz*. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, 1992.
- Trojan, J.: *Moravská lidová píseň – Melodika – Harmonika – o harmonické struktuře lidové písně jako rezultátu melodické složky*. Editio Supraphon, Praha, 1980.
- Tyrrell, John: *Janáček years of a Life. Volume 1 (1854 – 1914)*. The lonely blackbird. England, 2006.
- Vogel, J.: *Leoš Janáček, život a dílo*. Státní hudební vydavatelství, Praha, 1963.
- Votoček, E.: *Hudební slovník cizích výrazů a rčení*, Hudební matice umělecké besedy, Praha 1946.
- Vysloužil, J.: *Hudební slovník pro každého I.*, Edice Lípa, Vizovice 1995.
- Vysloužil, J.: *Leoš Janáček: O lidové písni a lidové hudbě*. Dokumenty a studie. K vydání připravil a poznámkami opatřil Jiří Vysloužil, Státní nakladatelství krásné literatury hudby a umění, Praha, 1955.
- Wingfield, P.: *Janáček studies*. Edited by Paul Wingfield. Cambridge University Press, 1999.

4. Internetové zdroje

<http://www.opusmusicum.cz/en/index.php?displart=ano&rok=505&id=1>

www.ceskyhudebnislovník.cz

www.grovemusic.com

www.acta.musicologica.cz